

Mesura de govern sobre salut comunitària i atenció primària de salut a la ciutat de Barcelona, 2024-2030

ÍNDEX

Presentació.....	3
Preàmbul i antecedents	6
Introducció: anàlisi de la situació actual	7
Barcelona Salut als Barris: l'acció comunitària per a la millora de la salut col·lectiva, una prioritat que s'ha reforçat en els darrers 18 anys.....	7
El paper del sistema sanitari cap a la promoció de la salut i la salut comunitària.....	9
La salut comunitària: confluència entre la salut pública i l'atenció primària	10
Mapa d'actius Cerca Salut Barcelona, prescripció social amb mirada local i cessió d'espais. 11	
Cobertura de necessitats sanitàries excloses de la cartera de serveis en població vulnerable	12
Finalitat i objectius de la mesura	14
Objectiu general.....	14
Objectius específics.....	14
Estratègies, accions i intervencions	15
Potenciar projectes, accions i activitats realitzades pel programa Barcelona Salut als Barris, estenent la seva cobertura a 37 barris de la ciutat, segons els criteris de disminució de desigualtats i millora de les condicions de vida aplicats des d'aquest programa.....	15
Afavorir l'aplicació de pràctiques i estratègies relacionades amb l'art i la creativitat, com a eines de millora de la salut, en persones de diversos grups d'edat i atenent a les seves necessitats socioculturals, emocionals, formatives i de salut i benestar físic i mental.	18
Potenciar l'accés i la utilització dels recursos i activitats dels barris i districtes de la ciutat, per part de les persones amb més necessitats de salut i tenint en compte la seva vulnerabilitat social i econòmica, mitjançant la prescripció social dels professionals de l'atenció primària.	20
Reforçar les actuacions adreçades a la millora de la salut mental, psicoemocional i de prevenció de conductes i substàncies addictives de la població de la ciutat de Barcelona. ...	21
Seguiment de la mesura.....	23
Calendari	25
Pressupost	27
Annex	28
Acrònims	32
Bibliografia	33

Presentació

La salut comença a prop de casa. Per aquest motiu reforçar l'atenció primària amb la incorporació de la perspectiva comunitària és vital per garantir el benestar de la ciutadania.

L'atenció primària suposa la primera línia d'assistència a l'abast del veïnat, el primer contacte que les persones de la nostra ciutat estableixen amb el sistema sanitari i la principal salvaguarda de la seva salut.

Pel govern municipal oferir recursos i equipaments de qualitat amb capacitat de donar resposta a les necessitats sanitàries dels veïns i veïnes és un compromís prioritari.

Som conscients que a la nostra ciutat persisteixen diferències socioeconòmiques entre districtes i barris, però aquesta heterogeneïtat no es pot traduir en desigualtats de benestar.

Facilitar que tots els barris disposin dels serveis d'atenció primària i comunitària adaptats a les necessitats del veïnat és un imperatiu per garantir drets i avançar cap al model de ciutat democràtica, integradora i inclusiva que volem per Barcelona.

Després d'un temps marcat per la pandèmia de la covid-19, on els esforços sanitaris han estat dirigits a fer front a la malaltia, ha tornat a ser possible situar l'atenció primària i comunitària a la nostra ciutat al llistat d'accions prioritàries.

En aquest context, Barcelona presenta la Mesura de Govern sobre Salut Comunitària i Atenció Primària 2024- 2030. Aquest treball està orientat a reforçar les accions comunitàries ja existents a la ciutat i a crear-ne programes nous per continuar oferint els serveis de qualitat que la ciutadania mereix.

D'una banda, la mesura de Govern ampliarà el programa Barcelona Salut als Barris (BSaB), una iniciativa posada en marxa l'any 2007 amb l'objectiu d'incorporar la perspectiva comunitària als barris i reduir les desigualtats socials en salut.

Actualment el programa dona cobertura a 26 barris i la nostra voluntat és arribar als 37. Els 11 barris de nova incorporació són: Vilapicina i la Torre Llobeta, Hostafrancs, la Clota, el Camp de l'Arpa del Clot, el Clot, Montbau, Porta, Sant Antoni, Can Baró, el Parc i la Llacuna del Poblenou i Provençals del Poblenou. Amb aquesta ampliació podrem arribar a una població de 678.273 persones.

Una altra de les actuacions previstes en aquesta mesura de govern és el programa Art Gran, un projecte intersectorial que s'ofereix en col·laboració amb el sistema d'atenció primària i els museus.

Aquesta iniciativa s'adreça a combatre la solitud no desitjada de les persones grans a través de tallers d'art realitzats en els museus i centres culturals de la ciutat.

La missió és millorar l'estat d'ànim, disminuir el sentiment de soledat i fomentar la creació de nous contactes personals.

També sabem l'important paper que juga la pràctica esportiva en el benestar físic i emocional de les persones. Per això, una altra de les línies d'actuació d'aquesta mesura de govern és el programa Recepta Esportiva.

Mitjançant la col·laboració entre el Consorci Sanitari de Barcelona i l'Institut Barcelona Esports, s'implantarà una xarxa coordinada entre agents sanitaris i centres esportius municipals que permetrà apropar l'activitat física a persones derivades des dels centres de salut.

Les actuacions contingudes en la mesura de govern vindran acompanyades d'importants millores en els equipaments d'atenció primària a la nostra ciutat.

Aquesta mesura de govern s'orienta cap a aquesta direcció i és fruit de l'esforç, la dedicació, el coneixement i la tenacitat de les persones que treballen a la Direcció de Salut i Cures de l'Ajuntament, a l'Agència de Salut Pública de Barcelona i a l'Institut Barcelona Esports. A totes elles, el meu agraïment.

Marta Villanueva

Regidora de Salut, Persones amb Discapacitat i Estratègia contra la Soledat

La salut de les persones ve determinada per molts factors. Entre aquests destaquen els estils de vida, ja que aquests suposen un 40% de les causes que influeixen en el nostre estat de salut.

Aquesta mesura també recull com a àrea d'actuació prioritària la promoció d'entorns i conductes d'hàbit saludable que pretenen millorar els resultats actuals en salut de les persones que viuen a Barcelona.

Segons les dades recollides a l'Enquesta d'Hàbits 2022, un 35,8% de les dones i un 31% dels homes a Barcelona són inactius, és a dir, no compleixen amb els mínims d'activitat física que l'Organització Mundial de la Salut, l'OMS, contempla per obtenir beneficis en salut.

La pràctica d'exercici físic, a més de prevenir el risc de mort primerenca, ajuda a reduir les malalties coronàries, la hipertensió arterial, la diabetis, l'ictus, el càncer de mama i el de còlon i la depressió. A més, preveu l'augment de pes, millora la capacitat cardiorespiratòria, la condició òssia i muscular i la qualitat del son.

L'exercici físic cobra una rellevància especial en les persones amb patologia crònica ja que evita la dependència en edats avançades i contribueix a la prevenció i tractament de malalties cròniques. El tractament terapèutic a través de l'exercici físic facilita el maneig i la convivència amb les malalties dels pacients i incideix, per això, de manera favorable en les seves capacitats funcionals. Donar resposta a una millor qualitat de vida de la nostra societat i a les necessitats de les persones que pateixen malalties cròniques és una de les línies estratègiques esportives del Govern de la ciutat.

Amb tots aquests arguments a favor d'una vida amb exercici físic i esport i seguint les línies del Pla de Salut, Barcelona presenta una nova forma de conscienciar les persones que acudeixen als centres sanitaris amb un problema de salut: Receptar Esport.

David Escudé Rodríguez

Regidor d'Esports

Preàmbul i antecedents

La ciutat de Barcelona té una llarga trajectòria en la implantació de programes per mirar de reduir les desigualtats socials en salut i un fort compromís amb la salut i el benestar de les persones que hi viuen. La salut comunitària pot reduir aquestes desigualtats millorant la salut de les poblacions més desfavorides.^{i,ii,iii} Actualment, a Barcelona hi ha programes de salut comunitària de llarga trajectòria liderades per l'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) i pels equips d'atenció primària (EAP) amb aquest objectiu, com són els programes de Barcelona Salut als Barris^{iv} i COMSALUT.^v

Aquesta mesura de govern té la intenció de reforçar la salut comunitària mitjançant l'ampliació del programa Barcelona Salut als Barris (BSaB). La mesura s'acompanya de la millora dels equipaments de l'atenció primària i comunitària (APiC) anunciada recentment per l'Ajuntament de Barcelona. Els nous equipaments permetran millores en l'atenció individual i grupal, però també en la salut comunitària i, per tant, permetran una millor conjunció amb els equips de salut pública territorial de l'ASPB, l'Administració local i la seva comunitat. Les millores en salut comunitària promouran la millora de la salut col·lectiva i la reducció de les desigualtats socials en salut.

A més, a Barcelona, les estratègies d'acció comunitària liderades per la Direcció de Serveis per a l'Acció Comunitària^{vi} a través dels Plans de Desenvolupament Comunitari, el Pla comunitari de serveis socials^{vii} i el programa Pla de Barris de Barcelona,^{viii} han creat molt bones sinergies per reforçar i cocrear amb el veïnatge i les entitats locals intervencions de salut comunitària en els diferents territoris de la ciutat.

Introducció: anàlisi de la situació actual

Barcelona Salut als Barris: l'acció comunitària per a la millora de la salut col·lectiva, una prioritat que s'ha reforçat en els darrers 18 anys

Arran de la Llei de barris (Llei 2/2004) de millora de barris, àrees urbanes i viles que requereixen una atenció especial, l'any 2007 es va posar en marxa a Barcelona el programa Barcelona Salut als Barris, amb l'objectiu d'afegir el nivell de governança comunitari, de barris, per impulsar la reducció de les desigualtats socials en salut a la ciutat.

L'estratègia en salut comunitària que desenvolupa Barcelona Salut als Barris (BSaB) des que es va crear l'any 2007 cerca el colideratge entre l'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB), el Consorci Sanitari de Barcelona (CSB) i els equips d'atenció primària (EAP) dels barris on s'implanta BSaB, així com els districtes de cada territori.^{ix} El programa integra un seguit d'intervencions basades en la salut pública, la promoció de la salut i la salut comunitària,^x amb una metodologia comunitària que es desenvolupa amb l'inici de la cerca i generació d'aliances, la realització d'un diagnòstic comunitari, la prioritització d'àrees d'intervenció, preferentment per al conjunt d'etapes del cicle vital, i la planificació de programes de salut comunitària per abordar les prioritats (la planificació inclou l'avaluació). BSaB treballa perquè el procés sigui sostenible en el temps i inclogui la participació de la comunitat.

Per poder incidir en la reducció de les desigualtats en salut de la ciutat, des dels inicis es van prioritzar els barris a partir d'indicadors socioeconòmics i de salut, seleccionant aquells amb indicadors més desfavorables. L'any 2007 es va iniciar BSaB en dos barris (el Poble-sec i les Roquetes) i actualment s'ha arribat a 26 barris (figura 1), amb un desplegament de més de 200 intervencions en aquests territoris, la meitat de les quals s'han generat de manera participativa.^{xi}

BSaB, com a programa d'intervenció selectiva en barris amb situació de salut i socioeconòmica desfavorable, va permetre reforçar i complementar els programes poblacionals de promoció de la salut que es fan a les escoles de la ciutat, de manera que va ser una aposta clara de l'ASPB per reduir les desigualtats en salut, amb l'assignació d'un pressupost específic i de professionals per al seu desenvolupament.

Els principals programes de salut comunitària que es desenvolupen actualment a BSaB comprenen tot el cicle de vida (infància, joves, persones adultes, gent gran). Són programes que s'orienten a generar oportunitats saludables per a la comunitat i amb la comunitat: habilitats familiars, oci (esport, cultura...), primeres experiències prelaborals (monitors de lleure, taller de reparació de bicicletes...), xarxa social, arrelament en el barri, benestar emocional, etc. A la figura 2 es mostren, a títol d'exemple, els programes existents en un districte de la ciutat, concretament Nou Barris, com a resultat de la planificació comunitària, i a la figura 3 es presenten el conjunt de programes escolars que s'ofereixen a les escoles del districte per al seu desenvolupament. Ambdues línies de promoció de la salut es complementen per abordar les prioritats de la salut col·lectiva.

Figura 1. Mapa de la implantació actual de Barcelona Salut als Barris

Figura 2. Programes de salut comunitària que formen part de Barcelona Salut als Barris en un districte de la ciutat (Nou Barris)

Figura 3. Programes per a la promoció de la salut que s'ofereixen a les escoles de la ciutat de Barcelona

Promoció de la salut en l'entorn escolar

INFANTIL		PRIMÀRIA		
P3, P4 i P5	P4	1r	4t	6è
1,2,3 Emoció!	Ens fem grans	Bon dia somriu!	Creixem Sans	Creixem més Sans
				
Educaió emocional	Alimentació i nutrició saludable, activitat física i descans equilibrat	Salut bucodental Higiene de mans Alimentació saludable	Alimentació saludable i activitat física	

En preparació:

“Canviem els papers”: relacions saludables i equitatives a l'educació primària.

Objectiu: donar eines per a promoure a l'escola relacions més justes, solidàries i sanes

SECUNDÀRIA

1r	2on	3er	a partir de 3er
Contracorrent (itinerari 1)	Canvis	Contracorrent (itinerari 2)	Parlem-ne; no et tallis!
			
Prevenió del consum de tabac i alcohol	Canvis en l'adolescència, alimentació, valoració personal, imatge i activitat física	Prevenió del consum d'alcohol i cànnabis	Educaió afectivo-sexual

En preparació:

“Cara i creu”: prevenió de problemes relacionats amb els jocs d'apostes. 4r d'ESO

El paper del sistema sanitari cap a la promoció de la salut i la salut comunitària

En les darreres dècades, s'està produint també una reorientació del sistema sanitari cap a la promoció de la salut i la salut comunitària, més enllà de l'atenció individual centrada en la malaltia. Aquesta nova mirada implica potenciar polítiques públiques saludables en l'àmbit local (PINSAP), així com treballar per incidir en la reducció de les desigualtats socials en la salut.

L'atenció comunitària forma part de la cartera de serveis de l'atenció primària i comunitària (APiC) a Catalunya i és una de les àrees de treball compartit de l'APiC amb els serveis de salut pública per promoure la salut i prevenir les malalties i els seus factors de risc. L'orientació comunitària implica la corresponsabilitat de l'APiC amb la comunitat amb la qual treballa. Aquesta es desplega en tres nivells.^{xiii} El primer nivell és l'individual i familiar, és el nivell de

treball assistencial bàsic que es duu a terme a les consultes i als domicilis. El segon nivell és el grupal, en què es treballa col·lectivament per promoure accions educatives i terapèutiques adreçades a la comunitat, tenint en compte les característiques i necessitats de cada territori. El tercer nivell és el col·lectiu, que es focalitza de manera sistemàtica amb diferents agents del territori que tenen un paper rellevant per millorar el benestar de la comunitat, tant pel que fa a la dimensió de salut com a la social.

En els últims dos anys, a més, s'han incorporat noves figures en els equips d'atenció primària que tenen com a objectiu reforçar l'atenció comunitària, especialment del nivell 2, però també col·laborant activament en el nivell 3. Aquestes figures són les següents:

- a) Odontologia i salut bucodental: l'equip d'odontologia ofereix actualment servei d'odontologia preventiva i comunitària, tractaments conservadors de la dentició definitiva en infants, i activitat quirúrgica (exodòncies, petita cirurgia oral).
- b) Programa de benestar emocional i salut comunitària en l'atenció primària de salut: els referents de benestar emocional comunitari (RBEC) realitzen tasques de promoció i prevenció de la salut emocional als centres d'atenció primària (CAP) i a la comunitat.
- c) Programa per a la promoció d'una alimentació saludable i la prevenció i abordatge de malalties a l'atenció primària i comunitària: els dietistes-nutricionistes són els professionals encarregats de dur a terme aquest programa i tenen com a objectiu principal millorar la nutrició de la població.
- d) Fisioterapeutes: fan tasques de promoció del funcionament i la prevenció de la discapacitat als centres d'atenció primària (CAP) i a la comunitat mitjançant l'atenció directa a la població i el treball en equip, de manera multidisciplinària amb l'equip d'atenció primària (EAP) i altres professionals.

Tant per maximitzar el benefici en termes de salut poblacional, com per millorar l'eficiència dels recursos públics, és imprescindible que l'atenció primària i la salut pública treballin de manera consensuada en tots els nivells de governança, de forma que el que finalment acaben duent a terme els diferents professionals en els seus centres o en els territoris dels barris o de les àrees bàsiques de salut (ABS) respongui a les necessitats prioritàries compartides.

La salut comunitària: confluència entre la salut pública i l'atenció primària

La salut pública i l'atenció primària es complementen en les accions de salut comunitària per garantir l'efectivitat i la resposta a les necessitats de promoció de la salut. A Barcelona, aquesta col·laboració s'expressa particularment a través del programa Barcelona Salut als Barris (BSaB).

A continuació es resumeix la col·laboració entre l'ASPB i atenció primària considerant dos escenaris diferents: 1) Barris de BSaB i 2) Barris no inclosos a BSaB. S'inclou també la col·laboració entre la Direcció de Salut i Cures de l'Ajuntament de Barcelona i els equips d'atenció primària de la ciutat.

a) Relació entre atenció primària i l'ASPB a Barcelona Salut als Barris.

Com s'ha comentat, BSaB està present en 26 barris de la ciutat, agrupats en 19 territoris. Tots els equips d'atenció primària (EAP) dels barris on està implantat BSaB participen activament en els espais de treball comunitaris del territori, especialment en les taules de salut i en els grups de treball derivats d'aquesta taula. Aquests espais són dinamitzats majoritàriament pels Plans

de Desenvolupament Comunitari, si estan presents al territori, o bé pels equips de salut comunitària de l'ASPB. Alguns espais poden estar dinamitzats per altres agents del territori. Així, per exemple, de les 99 intervencions actives durant l'any 2022 i creades conjuntament amb entitats, serveis i altres agents del territori, els EAP havien participat en 52 (52%).

Entre les intervencions en què es requereix la participació de professionals en la realització d'alguna sessió (per exemple, escoles de salut de persones grans), els equips d'atenció primària han participat en 30 de 74 de les accions (41%), a més de fer difusió activa, derivació o prescripció social de moltes de les activitats.

b) Relació entre atenció primària i salut pública en barris que no formen part de Barcelona Salut als Barris.

A les àrees bàsiques de salut (ABS) que no tenen el programa de BSaB implementat, el rol de l'ASPB es diferencia bàsicament pel fet que no exerceix la funció de lideratge comunitari, i que no disposa de recursos econòmics per al desenvolupament de programes comunitaris, o com a mínim en disposa en una quantitat inferior que en barris de BSaB. En aquests casos, el compromís de l'ASPB amb els equips d'atenció primària (EAP) és l'exercici d'una funció basada en assessorament i suport. Per als EAP d'aquestes ABS que volen posar en marxa o que ja estan desenvolupant un projecte de salut comunitària, l'ASPB pot aportar assessoria per a totes les fases (facilitació d'aliances, diagnòstic comunitari, prioritització, definició del pla d'actuació, incloent-hi l'avaluació), a més de posar a disposició els indicadors de salut i determinants de la salut que genera l'ASPB. Tanmateix, en funció de les prioritats a les quals l'ASPB pot donar resposta, els seus professionals de salut pública en aquestes ABS es poden articular també a través de les taules comunitàries o projectes específics impulsats pels mateixos EAP o altres serveis o entitats del territori.

Conseqüentment, el nombre d'accions que es poden realitzar és inferior quan es compara amb els barris on és present l'estratègia BSaB. D'aquests 47 barris de Barcelona on l'estratègia BSaB no hi és present, els equips de salut comunitària de l'ASPB i els d'atenció primària participen conjuntament en **35 barris (74%)**. A la taula 2 de l'annex es descriuen aquests espais.

D'altra banda, el treball desenvolupat en el programa BSaB, amb disseny de diferents programes i els seus instruments d'avaluació, permet posar a disposició dels EAP exemples de programes que es desenvolupen en altres barris, i que poden adaptar-se a la seva comunitat.

Mapa d'actius Cerca Salut Barcelona, prescripció social amb mirada local i cessió d'espais

Des de la Direcció de Salut i Cures de l'Ajuntament s'impulsa [cercasalut.barcelona](https://www.cercasalut.barcelona), una eina d'ús ciutadà i professional que permet trobar activitats i recursos per millorar la salut, el benestar i les cures de les persones. És una eina col·laborativa, que construïm entre organitzacions i serveis de la ciutat; tothom contribueix a compartir les activitats i recursos que desenvolupa.

El projecte Cerca Salut Barcelona es porta a terme en coordinació amb diverses àrees municipals, l'ASPB, el Consorci Sanitari de Barcelona i l'Agència de Salut Pública de Catalunya (ASPCAT). Amb aquesta última hi ha un acord de col·laboració que consisteix en el traspàs (setmanal) de les activitats existents en el Cerca Salut a l'eina Cercador d'Actius i Salut (a la qual els professionals d'atenció primària accedeixen a través de la història clínica eCAP), per tal

d'evitar que els professionals de l'àmbit sanitari hagin d'incorporar les seves activitats i recursos a ambdues eines, però garantint l'accés a aquestes a través dels dos canals. Cal destacar que el Cercador d'Actius i Salut està integrat a l'ECAP.

En 11 barris els equips d'atenció primària, conjuntament amb els equips de salut pública local i altres agents, estan treballant per poder fer una prescripció social des de l'atenció primària de salut més efectiva, facilitant un acompanyament i un seguiment més proper de la persona a la qual es prescriu l'activitat. En alguns d'aquests territoris, a més d'utilitzar el mapa d'actius Cerca Salut Barcelona, s'han generat eines per facilitar el seguiment i la comunicació bidireccional entre prescriptors i receptors.

Els equips d'atenció primària tenen una llarga experiència en la realització d'activitats grupals, que s'ha incrementat notablement amb la incorporació dels nous perfils professionals com el de referents de benestar emocional comunitari (RBEC) o el de nutricionistes. Aquestes activitats es poden desenvolupar tant en espais del CAP com en espais comunitaris. Des de l'Ajuntament, a través dels districtes es dona suport a aquestes activitats facilitant la seva realització en equipaments municipals, així com vehiculant i donant suport a les demandes dels professionals sanitaris quan és necessari. A la taula 3 de l'annex es presenta un recull de la col·laboració en els districtes de la ciutat.

Cobertura de necessitats sanitàries excloses de la cartera de serveis en població vulnerable

Des de l'Ajuntament, i en especial coordinació amb els serveis sanitaris d'atenció primària de la ciutat, s'ha fet una aposta per posar en marxa serveis que s'afegeixen al sistema sanitari de la nostra ciutat i que ofereixen serveis complementaris d'atenció i promoció de la salut per als veïns i veïnes en situació de vulnerabilitat socioeconòmica. Els equips d'atenció primària, a través dels seus professionals de treball social sanitari, tenen capacitat de derivar o activar aquests serveis finançats per l'Ajuntament com un complement a la seva activitat assistencial en situacions en què no poden actuar d'acord amb la seva cartera de serveis.

- **Odontologia social:** des de l'any 2022, els equips d'atenció primària de salut poden fer derivacions amb el programa d'odontologia social, coordinat des de la Direcció de Salut i Cures de l'Ajuntament i finançat conjuntament per CatSalut (tractaments conservadors) i l'Ajuntament (pròtesis).

Les persones derivades han de presentar necessitat odontològica i estabilitat clínica, així com una vinculació al servei derivador per afrontar un tractament de llarga durada.

El límit d'ingressos per accedir-hi és d'1,3 vegades l'índex de renda de suficiència (IRSC), import que determina la Llei 12/2020 de salut bucodental de Catalunya, amb una progressió en funció dels membres de la unitat familiar. L'any 2023 es preveu que el Servei d'Odontologia Social hagi fet més de 12.500 visites i lliurat més de 1.200 pròtesis.

Des dels equips d'atenció primària de salut també es poden fer derivacions per tractaments odontològics a les clíniques adherides a l'Associació Empresarial de Centres d'Assistència Dental (AECAD), amb la qual l'Ajuntament de Barcelona té un conveni de col·laboració amb l'establiment d'unes tarifes socials per a persones en situació de precarietat econòmica que no poden ser beneficiaris del programa d'odontologia social o bé per a tractaments que aquest no cobreix.

Podologia municipal: l'any 2018, igual que amb l'odontologia social, neix el programa de podologia social, que ofereix serveis de quiropèdia, tractament de patologies unguials simples, berrugues, etc. a persones en situació de vulnerabilitat derivades, entre d'altres serveis, des dels equips d'atenció primària de salut, i que complementen l'atenció de podologia que des del sistema sanitari s'ofereix només a persones que pateixen diabetis. L'any 2023 es preveu haver realitzat més de 700 visites a persones en situació de vulnerabilitat.

Programa d'accés als medicaments: l'any 2012, en el marc de les mesures aprovades pel govern espanyol per garantir la sostenibilitat del Sistema Nacional de Salut, es van aprovar els nous copagaments farmacèutics. Aquesta mesura ha suposat una greu barrera per a milers de persones que han vist dificultat el seu accés als medicaments. La població en edat activa (16-64 anys), fins i tot amb una renda inferior als 18.000 euros anuals i amb una casuística molt limitada d'exempcions, han d'aportar un 40% del preu del medicament receptat pels professionals del sistema públic, mentre que els pensionistes, un 10%, amb topalls màxims d'aportació mensual. L'Ajuntament de Barcelona ha posat en marxa diverses accions per facilitar la cobertura del copagament de tractaments mèdics prescrits pel sistema públic de salut: a) els ajuts d'especial urgència concedits pels serveis socials de la ciutat, i b) subvencions a entitats del tercer sector per a la cobertura de tractaments mèdics crònics i aguts, de manera total o parcial, per a persones derivades dels equips d'atenció primària de salut.

Es preveu tancar l'any 2023 havent donat suport a més de 3.200 plans de medicació mensuals i mantenir aquesta activitat l'any 2024.

Òptica: des dels equips d'atenció primària de salut es pot derivar als serveis especialitzats d'oftalmologia i optometria per tal que es realitzin valoracions i prescripcions òptiques. De vegades, les persones derivades no poden assumir aquesta despesa degut a la seva situació socioeconòmica, i es per això que l'any 2021 l'Ajuntament va formalitzar la relació amb la Fundació Ramón Martí Bonet, amb la signatura d'un conveni sense despesa per l'atenció amb una tarifa social de persones en situació de vulnerabilitat socioeconòmica derivades des dels serveis socials municipals i amb una prescripció òptica emesa pels serveis de salut

Aquesta atenció se centra en l'accés a ulleres, lentilles... amb un preu reduït de fins al 85% respecte al preu de mercat, que en funció de la capacitat de la persona derivada, aquesta assumeix en la seva totalitat o amb el suport parcial dels serveis socials de la ciutat. L'any 2023 s'hauran realitzat al voltant de 1.500 visites i lliurat més de 1.100 ulleres, lentilles, etc.

Baixem al Carrer: finalment, tot i no tractar-se d'una necessitat estrictament sanitària, incloem en aquest apartat el programa Baixem al Carrer, atès que els equips d'atenció primària de salut són els principals derivadors cap aquest servei, en la mesura que l'accés requereix la valoració i indicació mèdica dels professionals de la salut. Baixem al Carrer té per objectiu ajudar la gent gran que, a causa de les barreres arquitectòniques dels seus habitatges i de la manca de recursos econòmics per canviar-se a un habitatge adaptat, es veu abocada a una situació de soledat i aïllament.

El servei s'adreça a persones de més de 65 anys i es realitza mitjançant l'ús d'una cadira pujaescales. A més del professional tècnic, es compta amb el suport de persones voluntàries. Les sortides ajuden a recuperar la vida social i millorar la qualitat de vida, la salut mental i l'estat de salut de les persones amb limitacions de mobilitat que no poden sortir al carrer. Es preveu tancar l'any 2023 havent realitzat més 5.000 serveis i amb una mitjana de 155 persones beneficiàries.

Finalitat i objectius de la mesura

La finalitat d'aquesta Mesura de govern sobre salut comunitària i atenció primària de salut a la ciutat de Barcelona, se centra a potenciar sinergies i col·laboracions en les accions realitzades pels equips de salut comunitària i salut pública de l'Agència de Salut Pública de Barcelona conjuntament amb l'Ajuntament de Barcelona i les que realitzen els equips d'atenció primària de la ciutat.

Objectiu general

Millorar la salut i la qualitat de vida de la població de la ciutat de Barcelona mitjançant estratègies de salut comunitària, basades principalment en la promoció de la salut, però també en la prevenció de riscos per a la salut, realitzades conjuntament entre els diversos actors que interactuen en els districtes i barris de la ciutat.

Objectius específics

1. Potenciar projectes, accions i activitats incloses en el programa Barcelona Salut als Barris, estenent la seva cobertura a 37 barris de la ciutat, segons els criteris de disminució de desigualtats i millora de les condicions de vida aplicats des d'aquest programa.
2. Afavorir la utilització de pràctiques i estratègies relacionades amb l'art i la creativitat, com a eines de millora de la salut, en persones de diversos grups d'edat i atenent a les seves necessitats socioculturals, emocionals, formatives, de salut i de benestar físic i mental.
3. Potenciar l'accés i la utilització dels recursos i activitats dels barris i districtes de la ciutat per part de les persones amb més necessitats de salut, tenint en compte la seva vulnerabilitat social i econòmica, i mitjançant la prescripció social dels professionals de l'atenció primària.
4. Reforçar les actuacions de millora de la salut mental i psicoemocional i de prevenció de conductes i substàncies addictives de la població de la ciutat de Barcelona.

Estratègies, accions i intervencions

Potenciar projectes, accions i activitats realitzades pel programa Barcelona Salut als Barris, estenent la seva cobertura a 37 barris de la ciutat, segons els criteris de disminució de desigualtats i millora de les condicions de vida aplicats des d'aquest programa.

Barcelona Salut als Barris (BSaB) permet vertebrar i fer confluïr objectius de salut comunitària de diferents agents comunitaris (ASPB, EAP, equips de serveis socials bàsics, Plans de Desenvolupament Comunitari, i entitats i veïnatge del barri). El programa potencia la cooperació d'equips i entitats que operen sobre el terreny, millorant l'acció comunitària en salut, la qual cosa s'evidencia tant estructuralment en el treball en xarxa mitjançant les taules i grups de treball compartits, com en el colideratge, el disseny, la implementació i l'avaluació d'intervencions comunitàries.

Afegir el nivell d'acció comunitària com a estratègia per a la reducció de les desigualtats en salut es beneficiaria de l'ampliació de la cobertura actual de BSaB, actualment present en 26 dels 73 barris de la ciutat. Aquesta mesura proposa estendre en els propers anys BSaB a 11 barris més, prioritzats segons un índex que té en compte el nivell socioeconòmic i de salut dels barris (índex URBAN HEART, basat en criteris de l'OMS). Els 11 barris són: Vilapicina i la Torre Llobeta, Hostafrancs, la Clota, Camp de l'Arpa del Clot, el Clot, Montbau, Porta, Sant Antoni, Can Baró, el Parc i la Llacuna del Poblenou i Provençals del Poblenou. Aquesta ampliació permetria arribar a una població de 678.273 residents. Aquesta proposta es validaria en la primera fase de BSaB (fase d'aliances), mitjançant els acords amb els districtes i el CSB, incloent-hi l'equip d'atenció primària del barri corresponent.

Ampliar els barris de BSaB aporta oportunitats per a l'ús de programes comunitaris ja existents, dissenyats i avaluats per altres barris, a través de la seva adaptació, així com el disseny de nous programes que a la vegada podran servir en altres barris amb les seves adaptacions corresponents. La disponibilitat de programes de salut comunitària dissenyats i avaluats també pot ser útil per a altres EAP d'àrees bàsiques de salut no implicades en BSaB. Per tant, l'ampliació de BSaB beneficia tots els equips d'atenció primària de la ciutat, ja que l'ASPB pot exercir en tots aquests la funció d'assessoria en projectes de salut comunitària.

BSaB contribueix també a abordar noves línies prioritàries en salut comunitària:

- 1) L'impacte del canvi climàtic en la salut planetària, mitjançant la realització d'accions orientades a la promoció de la cultura de la sostenibilitat en tots els programes de BSaB.
- 2) Alimentació i salut: en l'àmbit de l'alimentació sostenible, entenent que es requereixen canvis en la dieta per frenar el canvi climàtic, ja que un terç de les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle es deu al sistema agroalimentari.
- 3) La promoció de la salut mental i emocional: ha estat una àrea prioritària en alguns barris des dels inicis de BSaB, molt relacionada amb els efectes de la crisi econòmica del 2008, i posteriorment s'ha evidenciant encara més necessària degut als efectes generats per la pandèmia de covid-19.
- 4) Reforçar des dels programes de salut comunitària la potenciació de les cures implementada des de la Direcció de Salut i Cures de l'Ajuntament de Barcelona
- 5) Abordatges comunitaris en el Pla de drogues i addiccions de la ciutat de Barcelona (PADAB) a través d'intervencions de salut comunitària

Aquestes línies emergents s'afegirien a les que BSaB té molt arrelades en diferents projectes de barri a través de programes comunitaris esmentats prèviament.

Els EAP que atenen persones dels barris on hi ha implantat BSaB poden facilitar la participació en programes i activitats de salut comunitària mitjançant la prescripció social o la recomanació d'actius per a la salut disponibles en el territori.

L'estratègia comunitària de BSaB facilita la participació de la població en programes realitzats en espais públics i centres comunitaris de diversa naturalesa —àrees per a joves, espais per a gent gran, centres cívics, biblioteques, ludoteques, casals de barri i altres.

Aquestes actuacions complementen les intervencions de promoció de la salut que es duen a terme en els centres educatius de la ciutat.

L'ampliació i el reforç de l'estratègia de BSaB a 11 nous territoris servirà per augmentar sinergies entre l'atenció primària i la salut pública, multiplicant els resultats en l'àmbit de la salut comunitària, i contribuint a reduir les desigualtats socials en salut a Barcelona.

A continuació s'inclouen les àrees d'intervenció abans esmentades que l'ampliació de BSaB pot contribuir a impulsar.

1. Canvi climàtic i salut comunitària: estratègies per reduir el seu impacte en la salut mitjançant la promoció de la cultura de la sostenibilitat

El canvi climàtic constitueix un dels principals reptes també per a la salut pública del segle XXI. L'entorn i el medi afecten directament la salut de les persones a través dels principals determinants socials i ambientals com: a) respirar un aire net; b) disponibilitat d'aigua potable i aliments segurs; c) oportunitats i condicions laborals, i d) habitatge segur i suficientment confortable. A més, ja s'està notificant un augment de la mortalitat com a conseqüència de les onades de calor, l'aparició de malalties transmèses per vectors inexistents en el nostre entorn, i els efectes de l'estrès climàtic en el benestar emocional i la salut mental.

El canvi climàtic no afecta tothom per igual, ja que hi influeixen l'edat, el gènere, la situació socioeconòmica o l'estat migratori, així com l'estat de salut i les característiques de l'entorn, de l'habitatge i del treball.

Les ciutats, on actualment viu el 70% de la població mundial, tenen un paper fonamental en l'emergència climàtica, en ser clau en la transició sostenible i la salut humana en la mesura que poden incorporar mecanismes per la mitigació i adaptació al canvi climàtic ^(xiii). A les ciutats, als barris i a les comunitats, les oportunitats de fer accions ciutadanes enfront del canvi climàtic són cada vegada més freqüents i necessàries. La promoció de la cultura de la sostenibilitat a través d'intervencions comunitàries estimula canvis en els estils de vida i ofereix nous recursos organitzacionals i normes culturals, en un intercanvi continu i una interacció recíproca entre els diferents sectors de la comunitat. Hi ha evidència que les activitats comunitàries envers el canvi climàtic tenen beneficis en la salut de les persones. A més, mitjançant la promoció i l'educació en la cultura de la sostenibilitat, que es caracteritza per "menys consum però més qualitat de vida", donen sentit a la responsabilitat i a la cura dels espais, així com a l'acció ecològica, garantint l'equitat i la democràcia, tant per a la població actual com per a les generacions futures. Les activitats comunitàries dirigides a reduir els efectes del canvi climàtic s'adrecen a quatre dominis principals: transport, alimentació, béns i materials, i energia.

Des del programa Barcelona Salut als Barris s'està començant a emprendre diferents accions per promoure la cultura de la sostenibilitat a través de l'acció comunitària, que la mesura que es presenta pretén impulsar. Algunes de les accions serien:

- **Programa Tardor Verda: Salut i Sostenibilitat a les Places:** l'objectiu del programa Tardor Verda és promoure la consciència pública sobre la importància dels nostres estils de vida i comportaments per poder tenir un paper actiu en les solucions als reptes ambientals. Es vol sensibilitzar i conscienciar sobre com el nostre comportament quotidià de consumidor pot afectar l'entorn local i el planeta introduint les persones en accions que puguin implementar en la seva rutina diària per reduir el seu impacte ambiental negatiu.
- **Aula ambiental al Poble-sec:** a Barcelona, la creació d'aules ambientals ha esdevingut un nou recurs als barris i districtes. Són serveis d'educació i informació ambiental, situades normalment en els centres cívics, en què s'organitzen activitats, tallers i visites per promoure l'educació ambiental i la cultura de la sostenibilitat mitjançant la participació veïnal. L'any 2021, a conseqüència d'una demanda veïnal de més de dos anys, es va proposar la creació d'una nova aula ambiental itinerant i comunitària al Poble-sec, que té com a valors la resiliència del barri envers el canvi climàtic i també la sostenibilitat, basant-se en el marc d'equitat i de transició ecosocial.
- **Incorporar l'eix de sostenibilitat en totes les intervencions de Barcelona Salut als Barris:** un dels objectius del 2024 és incorporar l'eix de sostenibilitat en totes les intervencions de Barcelona Salut als Barris. Amb aquest objectiu, durant el mes de febrer del 2024 es durà a terme una formació a totes les persones de l'Agència de Salut Pública de Barcelona que treballen en salut comunitària perquè obtinguin els coneixements bàsics en sostenibilitat. Aquesta formació serà impartida pel Departament d'Acció Climàtica de l'Ajuntament de Barcelona.

2. Alimentació i salut

És important fomentar la promoció de l'alimentació saludable i sostenible, així com la seguretat que ofereix la protecció i vigilància de la cadena alimentària a través de la inspecció dels establiments alimentaris i d'altres mecanismes de control. Coincidint amb la Capitalitat Mundial de l'Alimentació de Barcelona l'any 2021, l'ASPB va refermar el seu compromís amb la promoció d'un model d'alimentació saludable, segura i equitativa en la perspectiva d'un sistema alimentari sostenible, que tingui cura de la salut de les persones, dels territoris i del planeta.

L'ASPB ha enfortit els objectius d'alimentació saludable, segura i sostenible a través d'un treball comú amb la Direcció de Serveis d'Economia Social i Solidària i Alimentació Sostenible de l'Ajuntament i també amb el Consorci d'Educació de Barcelona.

L'enfortiment de la línia de promoció de la salut s'ha donat sobretot per l'actuació en el marc de l'entorn escolar. Actualment es treballa en una línia que inclou l'educació infantil, primària i secundària obligatòria. Això implica el següent:

- Intervenció a l'aula amb la implantació de programes de promoció de la salut (Ens fem grans!, Bon dia, somriu!, Creixem sans, Creixem més sans i Canvis). Es proposa ampliar la cobertura de programes a les escoles, passant del 30% de les escoles al 40% tant als barris de BSaB com a la resta de barris.

- Intervenció en el menjador escolar: a la revisió del menú escolar que es fa als centres de primària i secundària des de fa molts anys, es va afegir un projecte de transformació del menjador escolar, amb el programa Menjadors Escolars Més Sans i Sostenibles (MEMSS), que el curs 2023-24 és el tercer d'implantació. Es tracta que a la intervenció directa amb l'alumnat a través dels programes de promoció de la salut s'hi sumi intervenció sobre el seu context, perquè l'alumnat disposi de l'oferta del menjador amb els millors criteris d'alimentació saludable, segura i sostenible. Es proposa ampliar el nombre d'escoles a 90 (actualment estem a 30) per als anys 2026-27.

3. La promoció de la salut mental i el benestar emocional

Incorporat en l'apartat d'intervencions de l'objectiu 4.

4. Reforçar, des dels programes de salut comunitària, la línia de potenciació de les cures que s'implementa des de l'Ajuntament de Barcelona

Diversos dels programes de BSaB poden guanyar per la seva coordinació amb la línia de programes de cures de la ciutat, promoguda des de l'Espai Barcelona Cuida i el programa Targeta Cuidadora, i adaptar-se per oferir suports pràctics i espais de socialització a les persones cuidadores.

5. Abordatges comunitaris per prioritats del Pla de drogues i addiccions de la ciutat de Barcelona (PADAB): a través dels projectes de salut comunitària es pot ampliar el desenvolupament del PADAB.

Incorporat en l'apartat de l'objectiu 4.

Afavorir l'aplicació de pràctiques i estratègies relacionades amb l'art i la creativitat, com a eines de millora de la salut, en persones de diversos grups d'edat i atenent a les seves necessitats socioculturals, emocionals, formatives i de salut i benestar físic i mental.

Els programes que incorporen les arts poden ser útils tant per a la prevenció com per al tractament de malalties físiques i mentals, i poden afavorir el desenvolupament de la xarxa social.

L'informe elaborat per l'OMS a la regió Europea ("What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review")^{xiv} sobre el paper de les arts en la millora de la salut indica que hi ha evidència que les intervencions artístiques poden ajudar a millorar la salut i el benestar, contribuir a la prevenció de diverses malalties físiques i mentals^{xv} i ajudar en el tractament o maneig de diferents afeccions agudes i cròniques.

Segons aquest informe, les arts tenen un paper important en la promoció d'estils de vida saludables. Poden abordar determinants socials de la salut com la millora de la cohesió social, la reducció de la solitud i l'aïllament social i construir identitats individuals i de grup. Permeten

reduir els conflictes promovent la comprensió intercultural, la tolerància i la cooperació entre diferents grups i retallar les desigualtats socials desenvolupant habilitats i competències.

L'art com a metodologia per promoure la salut i l'acció comunitària en salut s'està implementant en diversos barris utilitzant diferents disciplines artístiques. Són programes comunitaris que es desenvolupen conjuntament amb la participació dels diferents agents dels territoris. Des del programa Barcelona Salut als Barris s'estan impulsant intervencions que utilitzen l'art com a estratègia per promoure la salut a través de l'acció comunitària. A continuació es presenten algunes d'aquestes accions.

Programa ArtGran

Els museus generen oportunitats de benestar i inclusió social. ArtGran és un projecte intersectorial que s'ofereix en el marc de les intervencions de salut comunitària als barris en col·laboració amb atenció primària i els museus. Està adreçat a reduir la solitud no volguda de les persones grans de la ciutat de Barcelona i el seu impacte en la salut a través de tallers d'art realitzats en els museus i centres culturals de la ciutat. Es vol millorar l'estat de salut percebuda i la qualitat de vida, millorar l'estat d'ànim i disminuir el sentiment de solitud, així com fomentar la creació de nous contactes i xarxes socials. La participació de les persones grans en activitats artístiques ajuda a tornar-se a connectar amb la comunitat.

La intervenció, que consta de deu sessions, es va fer en sis museus i centres culturals de Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA), Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB), Museu Picasso, CaixaForum i Recinte Modernista Sant Pau. Hi van participar persones de 70 anys o més, amb sentiment de solitud no desitjada. Les persones participants en la prova pilot eren veïns i veïnes de deu barris de la ciutat i van ser seleccionades per les persones professionals d'atenció primària, serveis socials i la taula de salut del barri. Els barris on es va implementar són: Porta, la Prosperitat, el Guinardó, el Baix Guinardó, Montbau, la Vall d'Hebron, la Vila de Gràcia, la Salut, el Camp d'en Grassot i Sant Antoni.

Amb aquesta mesura es proposa incorporar ArtGran a 15 nous barris: el Coll, la Ribera, el Fort Pienc, el Poble-sec, Hostafrancs, la Bordeta, Vilapicina, la Sagrera, la Clota, la Verneda, Sant Martí de Provençals, Vallbona i tres més per determinar.

Altres programes que incorporen disciplines artístiques per a la promoció de la salut

- **Programes basats en el circ:** els programes artístics relacionats amb l'aprenentatge de tècniques de circ afavoreixen la salut mental en un entorn amè i divertit i augmenten la capacitat d'assumir riscos positius en un entorn segur, promouen la salut física i faciliten l'adquisició d'habilitats relacionades amb la pràctica del circ, així com habilitats més genèriques de la vida quotidiana. També augmenten l'autoconfiança i l'autoeficàcia, i milloren les habilitats socials, el treball en equip i les habilitats de lideratge.^{xvi} Alguns exemples poden ser Circ i Casals, Generació Zirk, El Gran Circ, Amics i Circ o Circ i Salut.
- **Programes basats en el teatre:** utilitzar el teatre com a mirall de la realitat social que ens envolta i com a eina de reflexió i transformació social permet abordar als barris diversos conflictes socials com la interculturalitat, el racisme i la xenofòbia, la violència

de gènere, les addicions, les desigualtats socials, la desestructuració familiar, la identitat sexual, etc.

- **Programes basats en l'art urbà:** són programes que fan servir l'art urbà com a eina motivadora per promoure la salut física i mental i treballar de manera transversal competències laborals i socioeducatives del jovent. Els programes d'art i salut a Sant Martí i Nou Barris i el programa Persianes Vives de la Barceloneta són programes comunitaris coordinats amb els agents del territori que utilitzen l'aprenentatge de tècniques d'art urbà i la creació de murals artístics per millorar la salut emocional del jovent, reforçar les comunitats incloent persones de diferents perfils, afavorir les relacions entre el veïnatge, potenciar la diversitat, eliminar barreres socials i afavorir el pensament crític.
- **Programes basats en la música:** els projectes de creació musical aspiren a posar l'estètica al servei de la crítica, en un procés en què les persones participants, repensant el seu entorn, es transformen a si mateixes. Durant les intervencions es promou el benestar emocional de les persones participants i els vincles entre elles. El programa Música en Tàndem combina la mentoria i l'acompanyament dels infants de manera individualitzada amb un taller artístic per tal de prevenir conductes de risc i promoure hàbits saludables.
- **Programes basats en disciplines mixtes:** són programes que utilitzen els beneficis de diverses disciplines artístiques alhora, com ara la màgia, la fotografia, l'expressió escrita o el collage. El programa Art, Salut i Dones promou el benestar aprofitant els beneficis de les disciplines artístiques en els processos de millora de la salut i el benestar. Les dones que hi han participat perceben que el seu benestar individual millora i que el grup els ofereix un espai de qualitat.

L'impuls i ampliació de Barcelona Salut als Barris, permetrà estendre aquests programes, que actualment promou o en els quals participa l'ASPB, així com d'altres similars que s'ajustin a les necessitats dels nous territoris inclosos. Tanmateix, s'intentarà aprofitar el potencial d'altres programes culturals de l'àrea de Cultura i dels Districtes per promoure la salut, i complementar la tasca de l'Atenció Primària, en línia amb l'objectiu que es descriu a continuació.

Potenciar l'accés i la utilització dels recursos i activitats dels barris i districtes de la ciutat, per part de les persones amb més necessitats de salut i tenint en compte la seva vulnerabilitat social i econòmica, mitjançant la prescripció social dels professionals de l'atenció primària.

Els EAP de Catalunya tenen en la prescripció social una eina per oferir alternatives a la medicalització per tractar els malestars de la vida quotidiana de la població usuària, que implica identificar amb la persona activitats de la comunitat que poden influir en millorar la seva salut i el seu benestar.

Aquells EAP dels barris on hi ha BSaB exerceixen un rol important en identificar i facilitar la participació de les persones en els diferents programes comunitaris. A més, tots els EAP de la ciutat, coneixent els recursos dels barris i districtes que ofereix el Mapa d'actius per la salut, poden desenvolupar el seu rol terapèutic incloent la mirada de salut comunitària des de la consulta.

A continuació s'assenyala un projecte concret, la recepta esportiva, que s'està dissenyant actualment i per al qual disposar d'una mesura de salut comunitària pot facilitar la seva implantació en el conjunt de la ciutat.

Esport saludable: Recepta esportiva

L'activitat física és fonamental per a la salut i el benestar, ja que pot ajudar a afegir anys a la vida i vida als anys. Si la població mundial fos més activa, es podrien evitar fins a 5 milions de morts anuals. Les noves directrius de l'OMS sobre activitat física i hàbits sedentaris fan esment que totes les persones, independentment de l'edat que tinguin i de les seves capacitats, poden ser físicament actives, i tot moviment és positiu. Les noves directrius recomanen de 150 a 300 minuts d'activitat física aeròbica moderada o vigorosa per setmana per a tots els adults, incloses les persones que viuen amb afeccions cròniques o discapacitat, i una mitjana de 60 minuts al dia per a infants i adolescents.

La incorporació de nous perfils professionals en els equips d'atenció primària de salut (com ara referents de benestar emocional comunitari, nutricionistes i fisioterapeutes) està facilitant la realització d'activitats grupals i comunitàries, que no obstant això poden ser limitades en el temps, cosa que dificulta la consolidació de conductes saludables. Completar aquestes activitats grupals amb una recepta esportiva que vinculi les persones als equipaments esportius del territori es considera una gran oportunitat de cara als propers anys. No només perquè són un lloc adequat per a la realització d'aquest tipus d'activitat pel que fa a espai físic i instal·lacions, sinó també per la possibilitat que dona de connectar les activitats iniciades des de l'acompanyament d'un professional sanitari cap a una pràctica esportiva habitual.

S'estan establint les bases d'un model de col·laboració entre el Consorci Sanitari de Barcelona i l'Institut Barcelona Esports. A aquest efecte:

- S'implantarà una xarxa coordinada entre agents sanitaris i centres esportius municipals que permetrà apropar l'activitat física a persones derivades des dels centres de salut.
- Minimitzarem les barreres que aquestes persones puguin tenir de cara a accedir a practicar algun tipus d'activitat física i beneficiar-se de la seva pràctica.
- Amb el pilotatge de l'experiència es dissenyarà una avaluació de procés i de resultats tenint en compte indicadors d'activitat física, estat de salut i utilització de serveis sanitaris.

Reforçar les actuacions adreçades a la millora de la salut mental, psicoemocional i de prevenció de conductes i substàncies addictives de la població de la ciutat de Barcelona.

A través del reforç i l'ampliació del programa Barcelona Salut als Barris

La crisi sanitària i econòmica secundària a la covid-19 ha empitjorat la salut mental i emocional de les diferents comunitats, especialment en les poblacions més desafavorides. Aquesta ha afectat tots els cicles vitals, en la infància, l'adolescència i la joventut, en l'edat adulta i també en les persones grans. Dins de l'estratègia comunitària de BSaB hi ha diferents intervencions que tenen com a objectiu millorar el benestar emocional i la salut mental en poblacions en risc

d'exclusió social. Aquestes han mostrat ser efectives en els diferents cicles vitals i ho fan a través de diverses estratègies: a) la mentoria en la infància; b) la capacitació i inserció laboral en les persones joves i adultes, i finalment, c) a través de la millora de les xarxes socials i la participació comunitària en les persones d'edats més avançades. D'una banda, l'impuls es pot fer mitjançant el reforç i l'ampliació de les intervencions actuals, així com escalant a altres territoris les que hagin mostrat ser efectives. A més, en els territoris on es valori necessari es podrien dissenyar i implementar noves intervencions.

Abordatges comunitaris de prioritats del Pla de drogues i addiccions de la ciutat de Barcelona

El PADAB incorpora tots els nivells de governança, des de polítiques de ciutat fins a programes comunitaris. La promoció de la salut és una estratègia de salut pública que també es pot implementar amb programes de salut comunitària, tal com es va fer al barri de Can Peguera per prevenir els problemes relacionats amb el consum d'alcohol.

A les escoles es proposen diferents programes que formen part del PADAB, com el programa "1,2,3 emoció!" a educació infantil i el programa Contracorrent a 1r i 3r d'ESO. Fora de les escoles, hi ha diversos programes comunitaris als barris de BSaB, des dels que potencien oportunitats d'oci saludable fins als que inclouen la formació per a primeres experiències prelaborals, entre d'altres.

Actualment està pendent fer l'avaluació del nou programa Cara i Creu, per a 4t d'ESO, dirigit a prevenir els problemes relacionats amb els jocs d'apostes, un dels riscos que s'ha incrementat amb l'alta accessibilitat a espais digitals.

Aquesta mesura de govern reforçarà especialment els projectes comunitaris, i en facilitarà l'escalabilitat a altres barris.

Suports de proximitat per prevenir la medicalització del malestar

El malestar psicològic és un dels principals factors subjacents a moltes consultes de la ciutadania als centres d'atenció primària. El Pla de salut mental de Barcelona 2023-2030 recull com una de les seves deu prioritats activar "suports de proximitat". Amb aquest repte volem capacitar la ciutadania, els referents comunitaris i els professionals no sanitaris per reconèixer i comprendre els malestans psicològics i per orientar les persones que els pateixen als serveis i recursos (no només sanitaris) que els poden ajudar.

Impulsar el programa de primers suports en salut mental a Barcelona implicarà dissenyar i generalitzar una oferta a tots els districtes de la ciutat d'una formació adreçada a professionals dels serveis d'atenció de proximitat i una formació adreçada a la ciutadania, per tal que puguin aprendre a reconèixer, comprendre i acompanyar persones del seu entorn que afronten una situació de malestar emocional. Defugint l'alfabetització en salut mental, l'objectiu de la formació serà la capacitació en habilitats per al suport i l'acompanyament des de la proximitat i el coneixement dels recursos disponibles a la comunitat.

Amb aquest programa treballarem per millorar i enfortir les xarxes de suport social a la comunitat, dotant-les de referents comunitaris en acompanyament emocional, i lluitarem contra l'estigma relacionat amb els trastorns mentals. A més, la identificació i intervenció precoç en problemes de malestar emocional i salut mental permetria disminuir la demanda

inespecífica a la xarxa d'atenció primària i salut mental i assegurar que els recursos estiguin disponibles per a les persones que necessiten assistència més especialitzada.

La formació anirà dirigida a dos tipus de públic:

- Formació a professionals dels serveis d'atenció a la ciutadania: tres formacions específiques segons el col·lectiu amb el qual treballen:

- o Infància, adolescència i joventut
- o Població adulta
- o Persones grans

- Formació a la ciutadania:

- o Ciutadania general
- o Dirigida a adolescents/joves (suport entre iguals)

Per aconseguir els objectius plantejats, un dels criteris a valorar és la vinculació al territori dels professionals que imparteixin aquestes formacions, per tal de poder fer vincle amb els recursos i serveis dels territoris, així com situar-se com a agent clau per a les persones formades. El perfil idoni serien els i les professionals dels serveis d'atenció Konsulta'm i Konsulta'm+22. Per una banda, són professionals de la xarxa de serveis d'atenció a la salut mental, amb un coneixement i una comprensió sòlida dels conceptes que es volen treballar i amb experiència pràctica, i alhora, formen part d'un recurs comunitari, coneixen el territori i les xarxes, tant de salut com comunitària, i poden donar eines i informació dels recursos per a l'acompanyament en la comunitat.

A l'apartat "Calendari" de la mesura de govern s'inclou el desplegament previst de les formacions entre el 2024 i el 2026.

Seguiment de la mesura

El seguiment d'aquesta mesura es farà mitjançant accions de coordinació entre les entitats i els professionals implicats en el seu disseny i posada en marxa, i la utilització d'indicadors de procés, de resultat i d'impacte de les accions i activitats realitzades.

Per al programa Barcelona Salut als Barris, l'ASPB elabora una memòria anual on s'inclouen les accions realitzades atenent al nombre de persones que hi han participat en cada un dels territoris, així com dels participants en les comissions que fan la planificació comunitària i les persones participants en els diferents programes. També s'elabora un informe anual dels programes de promoció de la salut que es fan a les escoles, presentant tant els indicadors de cobertura d'escoles i alumnes, com els indicadors sobre l'experiència de desenvolupament del programa al llarg del curs escolar.

Els serveis de salut comunitària de l'Agència de Salut Pública de Barcelona i la Direcció de Salut i Cures de l'Ajuntament de la ciutat disposen d'indicadors de mesura per als quals les tècniques responsables de la seva execució i seguiment recullen informació de manera regular i sistemàtica. Les dades d'aquests indicadors permeten conèixer els nivells de participació en

les diverses activitats i els requeriments de coordinació i dinamització de les professionals i les entitats contractades per dur-les a terme.

Com a mesura d'impacte, es monitorarà la freqüentació assistencial als EAP, valorant la seva evolució paral·lelament a la implantació i seguiment dels programes de salut comunitària.

També es farà un seguiment de les activitats d'esport saludable recomanades als CAP: l'adherència en els centres esportius (i el grau d'abandonament), la millora en la condició física i el grau de satisfacció amb les activitats, i es treballarà amb el Consorci Sanitari de Barcelona per poder mesurar l'impacte en la freqüentació assistencial.

De manera similar, es dissenyarà l'avaluació del nou programa de suports de proximitat per prevenir la medicalització del malestar emocional.

Calendari

Objectius 1 i 2: Potenciar Barcelona Salut als Barris (inclou programes escolars) i afavorir pràctiques relacionades amb l'art

Any	Concepte
2024	Seguiment de Barcelona Salut als Barris. Avaluació de Cara i Creu
2025	Incorporació de tres nous barris a BSAB. Implantació del programa de relacions equitatives
2026	Incorporació de tres barris a BSaB
2027	Implantació d'un nou model de programes de salut escolar
2028	Incorporació de tres nous barris a BSAB. Revisió del programa BSaB
2029	Implantació de nous programes de salut comunitària
2030	Incorporació de dos nous barris a BSAB. Revisió del model de salut comunitària

Objectiu 3: Esport saludable: Recepta esportiva

Any	Concepte
2024	Establir les bases de col·laboració amb el Consorci Sanitari de Barcelona Desplegar i avaluar experiències pilot dels CEM Definició del pla
2025	Formació als CEM i als CAP i campanya d'inici
2026-27	Extensió progressiva de l'experiència

Objectiu 4: Suports de proximitat per prevenir la medicalització

Any	Formació a professionals	Formació a la ciutadania
2024	- Disseny de la formació - Pilot dels tres grups de formació en un districte: <ul style="list-style-type: none"> o Infància, adolescència i joventut o Població adulta o Persones grans - Avaluació de la formació	- Disseny de la formació
2025	- Oferir als deu districtes: <ul style="list-style-type: none"> o una formació a professionals d'infància, adolescència i joventut o una formació a professionals de població adulta o persones grans 	- Pilot en un o dos districtes de: <ul style="list-style-type: none"> o Ciutadania general o Dirigida a adolescents/joves (suport entre iguals) - Avaluació de la formació

2026	<p>- Oferir als deu districtes:</p> <ul style="list-style-type: none"> o una formació a professionals d'infància, adolescència i joventut o una formació a professionals de població adulta o persones grans (la que no s'hagi realitzat el 2025) 	<p>- Oferir als deu districtes:</p> <ul style="list-style-type: none"> o una formació a ciutadania general o una formació adolescents/joves
-------------	---	---

Pressupost

Total **pressupost ANUAL actual** destinat actualment:

Objectiu	Euros
Objectius 1 i 2: Salut als barris i salut escolar (inclou ArtGran)	1.114.742,11
Objectiu 3: Accés i utilització de recursos mitjançant la prescripció social des de l'atenció primària	1.164.560,00
TOTAL	2.279.302,11

S'inclou com a pressupost actual de l'objectiu 3, el cost dels recursos destinats a Cerca Salut Barcelona, Programa d'odontologia i podologia, Programa d'accés als medicaments, ajuts a l'adquisició d'ulleres amb tarifa social, Baixem al Carrer.

Nou pressupost en base als objectius descrits per a cada any i total:

Anys	Objectius 1 i 2: Salut als barris i salut escolar	Objectiu 4: Suports de proximitat	TOTAL
2024	-	30.000	30.000
2025	158.000	130.000	288.000
2026	361.000	160.000	521.000
2027	564.000		564.000
2028	767.000		767.000
2029	1.057.000		1.057.000
2030	1.347.000		1.347.000
TOTAL	4.254.000	320.000	4.574.000

La necessitat addicional de pressupost pel programa d'esport saludable es determinarà durant l'any 2024.

Annex

Taula 1. Espais comunitaris en què participen els equips d'atenció primària conjuntament amb els equips de salut pública locals i altres agents, en els barris on està present l'estratègia Barcelona Salut als Barris (dades del 2022)

Barri	Districte	Equips d'atenció primària	Espais de participació
El Raval	Ciutat Vella	Raval Sud (01D); Raval Nord (01E)	Comissió de salut comunitària; Nucli de salut comunitària; Interseccionalitat de les diversitats i moments vitals; Informació, difusió i comunicació comunitària; Grup motor Escola de salut; Grup motor Caminades; Grup motor Hort comunitari; Grup motor Parlem de Salut; Grup motor Referents comunitàries en salut
El Barri Gòtic	Ciutat Vella	Gòtic (01C)	Taula de salut; Taula d'envelliment del Gòtic; Grup de treball Escola d'Envel·liment Actiu i Saludable; Grup de treball d'activitat física "Movem el gòtic"; Grup de treball Eines Col·laboratives; Grup de treball "Mou-te, 6 potes millor que 2!"
La Barceloneta	Ciutat Vella	Barceloneta (01A)	Grup motor Escola Salut Barceloneta
Sant Pere, Santa Caterina i la Rivera	Ciutat Vella	Casc Antic (01B)	Grup motor de l'Escola d'Envel·liment Actiu del Casc Antic; Taula de persones grans
El Poble-sec - Parc Montjuïc	Sants-Montjuïc	Poble-sec (03A); Hortes (03B)	Comissió de salut; Taula d'educació; Comissió tècnica de seguiment del pla comunitari; Taula de persones grans
La Marina del Prat Vermell i la Marina de Port	Sants-Montjuïc	La Marina (03H); Doctor Carles Ribas (03C)	Grup de treball d'atur i salut emocional; Grup de treball de persones grans; Grup de treball d'alimentació i hàbits saludables
El Carmel	Horta-Guinardó	El Carmel (07C); Lisboa (07D)	Espai Cuida; Espai "El Carmel pel Carmel"; Espai Educa; Grup de treball de benestar emocional
La Teixonera i Sant Genís dels Agudells	Horta-Guinardó	Sant Rafael (07E)	Taula de salut comunitària Sant Genís; Taula de salut comunitària Teixonera; Taula de salut Centre Atenció Primària Sant Rafael; Taula de prevenció Vall d'Hebron
El Turó de la Peira i Can Peguera	Nou Barris	Turó de la Peira (08C); Cotxeres (08J)	Taula jove; Taula de persones grans i Radars; Taula d'infància; Grup de treball ACCIOH; Grup de treball "La família va de festa"; Grup de treball d'habilitats familiars; Grup de treball Escola de Salut Persones Grans; Grup de treball de la memòria històrica del barri
Les Roquetes	Nou Barris	Roquetes (08G)	Taula de salut; Taula socioeducativa; Taula de convivència; Grup motor Més amb Menys; Grup motor Petita infància; Grup motor Espai Salut Persones Grans; Grup motor Prescripció social; Grup motor Habilitats familiars; Grup motor Lleure en família; Comitè tècnic; Grup motor Gran circ
Verdun	Nou Barris	Rio de Janeiro, Verdun (08E)	Taula Verdun Famílies; Grup motor Habilitats familiars; Taula de persones grans

La Prosperitat	Nou Barris	Rio de Janeiro, Prosperitat (08D); Chafarinas (08I)	PromoSalut; Grup motor Escola de salut per a persones grans
La Trinitat Nova	Nou Barris	Chafarinas (08I)	Taula de salut; Taula de persones grans; Projecte de prevenció de consum d'alcohol; Grup motor Escola de salut per a famílies; Grup motor Escola de salut per a persones grans
Zona Nord: Torre Baró. Ciutat Meridiana i Vallbona	Nou Barris	C. Meridiana (08H)	Taula de salut; Taula de famílies; Taula d'alimentació; Taula jove; Taula de salut mental; Comissió desnonaments i infància
La Guineueta i Canyelles	Nou Barris	Guineueta (08F)	Taula de salut; Taula jove; Grup de treball Escola de Salut Persones Grans
La Trinitat Vella	Sant Andreu	Via Barcino (09F)	Taula de salut; Taula de persones grans; Taula d'alimentació
El Bon Pastor i Baró de Viver	Sant Andreu	Bon Pastor (09E)	Taula de salut comunitària; Taula d'alimentació; Taula de persones grans; Grup de treball "Endavant!"; Grup de treball Escola de Salut Persones Grans; Grup de treball Art, Salut i Dones
El Besòs i el Maresme	Sant Martí	Besòs (10D)	Taula de salut; Taula de prescripció social; Taula de persones grans; Grup de treball Escola de Salut Persones Grans
La Verneda i la Pau	Sant Martí	La Pau(10I); Verneda (10J); Sant Martí (10H)	Taula de salut comunitària; Taula de persones grans; Taula de famílies

Taula 2. Espais comunitaris en què participen els equips d'atenció primària conjuntament amb els equips de salut pública locals i altres agents, en els barris on NO és present l'estratègia Barcelona Salut als Barris (dades del 2022).

Barri	Districte	Equips d'atenció primària	Espais de participació
Fort Pienc	L'Eixample	Passeig de Sant Joan (02H)	Taula de salut; Escola de Salut per a les Persones Grans
Dreta de l'Eixample	L'Eixample	Roger de Flor (02G)	Taula de salut; Escola de Salut per a les Persones Grans
L'Esquerra de l'Eixample	L'Eixample	Casanova (02E); Borrell (02C); Via Roma (02B); Universitat(02D)	Grup motor Escola de Salut Persones Grans
Sant Antoni	L'Eixample	Universitat (02D); Sant Antoni (02A); Equip Pediatria Manso	Grup motor Escola de Salut Sant Antoni; Comissió de Persones Grans de Sant Antoni; Grup motor Prescripció Social Sant Antoni; Comissió d'infància
La Sagrada Família	L'Eixample	Gaudí (02I); Sagrada Família (02K)	Comissió de persones grans; Comissió de prescripció social; Grup motor Criança; Taula de salut; Escola de Salut per a Persones Grans
Baix Guinardó i Guinardó	Horta-Guinardó	CAP Sanllehy (7A); CAP Guinardó (7G); CAP Sardanya (7B)	Taula de persones grans
Can Baró	Horta-Guinardó	CAP Sanllehy (7A)	Taula de persones grans
Montbau	Horta-Guinardó	CAP Sant Rafael (7E)	Taula de persones grans; Taula de prevenció
Font d'en Fargues	Horta-Guinardó	Horta (07D/07F)	Taula de persones grans
Horta	Horta-Guinardó	Sant Rafael (07E); Horta (07D/07F)	Taula de salut; Taula de persones grans
Les Corts	Les Corts	Montnegre (04A); Les Corts (04B/04C); CAPIBE Numància	Taula de salut comunitària Les Corts; Taula de salut mental Les Corts; Xarxa d'infància i adolescents; Taula jove
Diagonal - Front Marítim	Sant Martí	Ramón Turró (10B)	Taula de persones grans
La Vila Olímpica del Poblenou	Sant Martí	Vila Olímpica (10A)	Taula de persones grans
El Poblenou	Sant Martí	Poblenou (10C)	Taula de persones grans
Provençals del Poblenou	Sant Martí	Poblenou (10C)	Taula de persones grans
Camp de l'Arpa	Sant Martí	Camp de l'Arpa (10F)	Taula de salut
Sant Martí de Provençals	Sant Martí	Sant Martí (10H)	Taula de salut comunitària
El Clot	Sant Martí	El Clot (10G)	Taula de salut
Badal	Sants-Montjuïc	Roger (03I)	Xarxa comunitària Sants Badal
Sants Centre (Sants, Hostrafrancs, la	Sants-Montjuïc	Roger (031) i CAPIBE Numància	Taula jove Sants Centre; Taula d'infància Sants Centre

Bordeta, Badal)			
El Coll, Vallcarca i els Penitents	Gràcia	Vallcarca (06D)	Taula comunitària; Taula de persones grans
La Salut	Gràcia	La Salut - Larrard (06E)	Generant Barri; Taula gent gran - Radars
La Vila de Gràcia i el Camp d'en Grassot	Gràcia	Pare Claret; Cibeles (6B)	Taula BIB; Taula BIB de persones grans; Taula BIB jove
Sant Gervasi, el Putxet i la Bonanova	Sant Gervasi	Adrià (5A/5B); Sant Gervasi (5E)	Taula de salut comunitària
Galvany, Farró	Sant Gervasi	Adrià (5A/5B); Sant Gervasi (5E)	Taula de salut comunitària
Les Tres Torres i Sarrià	Sant Gervasi	Sarrià (05C)	Taula de salut comunitària
Vallvidrera, Tibidabo i les Planes	Sant Gervasi	Sarrià (05D)	Taula de salut comunitària
Vilapicina i la Torre Llobeta	Nou Barris	Cotxeres (08J)	Taula de salut; Comissió de prescripció social
Porta	Nou Barris	Cotxeres (08J); Porta (08K)	Grup motor Salut comunitària, Grup motor Espai Salut

Taula 3. Col·laboració en la cessió d'espais

Districte	Tipologia d'activitats	Espais cedits	Taxa d'ús
Ciutat Vella	Grups psicoeducatius Activitat nutricionista Grup famílies i lactància Pediatría	Centre cívic Casal de barri Casal infantil Espai familiar	No
L'Eixample	Sessions formatives EAP Grups psicoeducatius Escola de Salut Taller intergeneracional Formacions	Centre cívic Casal de barri	No, només en algun cas puntual (formacions)
Sants-Montjuïc			
Les Corts	Grups psicoeducatius	Centre cívic	No
Sarrià - Sant Gervasi	Grups psicoeducatius Escola de Salut	Centre cívic Casal de gent gran	No
Gràcia	Grups psicoeducatius Grups de nutrició	Centre cívic Biblioteca Mercat municipal	No
Horta-Guinardó	Grup lactància i prenatal	Ludoteca	No
Nou Barris	Consulta CSMA, CSMIJ i CAS	Biblioteca	No
Sant Andreu	Grups psicoeducatius Xerrades Grup de lactància Escola de Salut	Centre cívic Casal de barri Biblioteca	No
Sant Martí	Grups psicoeducatius Xerrades nutricionista	Centre cívic Casal de barri	No

Acrònims

ABS:	Àrea bàsica de salut
APiC:	Atenció primària i comunitària
ASPB:	Agència de Salut Pública de Barcelona
BSaB:	Barcelona Salut als Barris
CAP:	Centre d'atenció primària
EAP:	Equip d'atenció primària / Equip d'atenció psicopedagògica
PINSAP:	Polítiques públiques saludables en l'àmbit local
REBEC:	Referent de benestar emocional

Bibliografia

- ⁱ Palència L, Rodríguez-Sanz M, López MJ, Calzada N, Gallego R, Morales E, *et al.* “Community action for health in socioeconomically deprived neighbourhoods in Barcelona: Evaluating its effects on health and social class health inequalities”. *Health Policy* (Nova York) [en línia]. 2018;122(12):1384-91. Disponible a: <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2018.10.007>
- ⁱⁱ Cyril S, Smith BJ, Possamai-Inesedy A, Renzaho AMN. “Exploring the role of community engagement in improving the health of disadvantaged populations: A systematic review”. *Glob Health Action*. 2015;8:1-13.
- ⁱⁱⁱ O’Mara-Eves A, Brunton G, Oliver S, Kavanagh J, Jamal F, Thomas J. “The effectiveness of community engagement in public health interventions for disadvantaged groups: A meta-analysis”. *BMC Public Health*. 2015;15(1):1-23.
- ^{iv} Agència de Salut Pública de Barcelona. “Barcelona Salut als Barris. Com desenvolupar l’estratègia de salut comunitària” [en línia]. 2017 [citat: 16/12/2019]. Disponible a: 136 https://www.aspb.cat/wp-content/uploads/2017/11/Barcelona_Salut_als_Barris_Com_desenvolupar_estrategia_salut_comunitaria_2017.pdf
- ^v Fornells, JM; González, A; Lacasa, C; Martín-Zurro, A; Martínez, E; Mena, I; Molins, A; Pons, J; Prat, N; Sarquella, E; Segura A. “Projecte COMSALUT. Comunitat i Salut: Atenció 137 Primària i Comunitària” [en línia]. 2015. Disponible a: <https://comsalut.files.wordpress.com/2015/12/comsalut-document-base.pdf>
- ^{vi} Ajuntament de Barcelona. Direcció de Serveis per a l’Acció Comunitària. Disponible a: <https://ajuntament.barcelona.cat/acciocomunitaria/ca>
- ^{vii} Manyà C, Morales E. “Marc de la intervenció comunitària als Centres de Serveis Socials de Barcelona” [en línia]. Barcelona; 2018. Disponible a: https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/bitstream/11703/116971/1/marc_Intervencio_comu_IMSS.pdf
- ^{viii} Ajuntament de Barcelona. Pla de Barris 2023 [en línia]. 2023. Disponible a: <https://pladebarris.barcelona/ca/>.
- ^{ix} Díez E, Pasarín M, Daban F, Calzada N, Fuertes C, Artazcoz L, Borrell C. “Salut als Barris en Barcelona, una intervenció comunitària para reducir las desigualdades sociales en salud”. *Comunidad*. 2012;14(2):121-6.
- ^x Fuertes C, Pasarín M, Borrell C, Artazcoz L, Díez E, *et al.* “Feasibility of a community action model oriented to reduce inequalities in health”. *Health Policy* (Nova York). 2012;107(2-3):289-95.
- ^{xi} Agència de Salut Pública de Barcelona. Memòria de Barcelona Salut als Barris 2022. Disponible a: <https://www.aspb.cat/?s=memoria+barcelona+salut+als+barris>
- ^{xii} Departament de Salut. Estratègia de salut comunitària de l’atenció primària i comunitària a Catalunya, 2023.
- ^{xiii} <https://www.eea.europa.eu/publications/urban-adaptation-in-europe> “Urban adaptation in Europe: how cities and towns respond to climate change”. EEA Report No 12/2020. Published in Climate-ADAPT Oct 13 2020 - Last Modified in Climate-ADAPT Dec 12 2023

^{xiv} Organització Mundial de la Salut. “What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review”, 2019.
<https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289054553>

^{xv} “Arts, Culture, and Community Mental Health”, 2018. <https://www.frbsf.org/community-development/publications/community-development-investment-review/2018/october/arts-culture-and-community-mental-health/>

^{xvi} Maglio J i McKinstry C. “Occupational therapy and circus: Potential partners in enhancing the health and well-being of today’s youth”. *Australian Occupational Therapy Journal*. 2008;55(4): 287-90.